

บทแนะนำหนังสือ Online journalism*

โดย อาจารย์ ดร. ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์
คณะกรรมการสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Richard Craig อาจารย์ San Jose State University เขียนหนังสือ Online journalism ไว้เมื่อปีค.ศ. 2005 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรายงานข่าวออนไลน์ การเขียนข่าวออนไลน์ การติดต่อข่าวออนไลน์ และจริยธรรมในสื่อออนไลน์

Richard Craig อธิบายถึงความแตกต่างของการสื่อข่าวออนไลน์ และชี้ให้เห็นความสำคัญของสื่อออนไลน์ที่นักสื่อสารมวลชนต้องให้ความสนใจ อันประกอบด้วย ลักษณะของสื่อออนไลน์ที่ผู้ใช้มีอำนาจในการควบคุม (user control) การเชื่อมโยงระหว่างตัวบท (hypertext) การเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก (hyperlink) การรวบรวมสื่อที่หลากหลายรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน (media convergence) และการให้ความคิดเห็นป้อนกลับได้ทันใจของผู้รับสาร (user feedback) ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของสื่อออนไลน์ทั้งหมดเหล่านี้ จะส่งผลให้นักวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชนต้องมีการคิดนอกกรอบมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ Richard Craig กล่าวถึงพัฒนาการของการรายงานข่าวออนไลน์ว่า เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อช่วงปีค.ศ. 1970s เริ่มสื่อสารออนไลน์จากการเขียนข้อความส่งผ่านทางอีเมล จากนั้นช่วงปีค.ศ. 1980s เรานิยมการพูดคุยผ่านเครือข่าย และสามารถส่งทั้งไฟล์ข้อความ ภาพ และเสียงผ่านอีเมล จนกระทั่งช่วงปีค.ศ. 1990s ข่าวออนไลน์จึงเริ่มได้รับความสนใจจากคนทั่วไป เขาได้แบ่งประเภทข่าวออนไลน์ คือ มีอาชีพเป็นผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (professional product) และบุคคลทั่วไปเป็นผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (individual product) แตกต่างจากการทำงานข่าวในสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิม ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะข่าวออนไลน์ที่เป็นจุดแข็ง อันประกอบด้วย คุณลักษณะดังนี้ ข่าวออนไลน์เชื่อมโยงข้อมูลที่สัมพันธ์กับข่าวออนไลน์ที่เราเขียน ผู้เขียนสามารถเพิ่มข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ตลอดเวลา ไม่มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ในการนำ

* Richard Craig. **Online journalism**. Belmont : Thomson Wadsworth, 2005.

เสนอเนื้อหา อีกทั้งยังสามารถใส่เสียง ภาพเหตุการณ์ และเนื้อหาอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับข่าวออนไลน์ได้

แต่อย่างไรก็ตามลักษณะเฉพาะข่าวออนไลน์ที่เป็นข้อด้อย คือ หนังสือพิมพ์ออนไลน์มีขนาดเล็ก ภาพเหตุการณ์ไม่มีคุณภาพ ตัวอักษรขนาดเล็กและสีพื้นที่ไม่สบายตาเวลาอ่าน และไม่มีทางเชื่อมโยงไปยังข้อมูลอื่นๆ ทำให้ผู้ใช้รู้สึกไม่สบายที่ต้องอ่านข่าวออนไลน์ที่มีเนื้อหายาวๆ และข้อจำกัดเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการผู้ใช้งานข้อมูลเชิงลึก

Richard Craig ได้กล่าวถึงการสื่อข่าวแนวทางใหม่ (Way new journalism) โดยอ้างอิงถึงบทความเรื่อง “The birth of way new journalism” เขียนโดย Quittner ปี 1995 ที่เกิดจากเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อข่าว ที่เดิมนักเขียนต้องการองค์กรสื่อขนาดใหญ่ทำการตลาดให้แพร่กระจายผลงานเขียนของตน เพื่อให้ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ แต่การเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ทำให้นักเขียนสามารถตีพิมพ์ต้นฉบับของตนเองได้บนเว็บไซต์ และสิ่งอื่นที่เหนือกว่าการทำเพื่อเงินอย่างเดียว เขาเรียกมันว่าเป็น “การปฏิวัติด้านการสื่อข่าว”

สำหรับ Quittner เห็นว่าหัวใจสำคัญที่ทำให้การสื่อข่าวแนวทางใหม่ก่อให้เกิดการปฏิวัติด้านการสื่อข่าว คือ การแสดงออกทางความคิดเห็นที่เลือกนำเสนอในมุมมองที่ต่างจากสื่อกระแสหลัก จากบทความของ Quittner ได้ยกตัวอย่างการเลือกนำเสนอในมุมมองที่ต่างของ Ken Layne นักข่าวออนไลน์ที่ให้คำแนะนำว่าต้องเริ่มต้นการเป็นจุดยืนจาก “ฉัน” ในฐานะผู้เขียนไปเป็น “เรา” โดยให้ตั้งคำถามว่า “ผู้อ่านต้องการอะไร?”

ตัวอย่างผลงานเขียนของ Layne ในนิตยสาร Tabloid ซึ่งขณะนั้นเกิดวิกฤติการเงินในประเทศไทย เขามาทำข่าวในประเทศไทย และเลือกนำเสนอเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับภรรยาของเขาที่วิญญูเชื่อดลใจ เพื่อช่วยรัฐบาลของสามีและช่วยให้ประเทศฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยตั้งชื่อเรื่องของเข “Black Magic Women” ซึ่งแตกต่างจากผลงานเขียนในสื่อกระแสหลักที่นำเสนอเรื่องราวของประเทศไทย ณ ขณะนั้น

ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับการคิดเรื่องราวนำเสนอที่ชัดเจนสำหรับผู้สื่อข่าวออนไลน์ Richard Craig ประกอบด้วยหลักพื้นฐานคือ ประการแรกการคิดนอกกรอบ โดยเขาให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก (customerization) โดยให้เริ่มต้นจากการคิดว่า ผู้อ่านต้องใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างไร? เพื่ออะไร? จากนั้นจึงเขียน และออกแบบ นอกจากนี้เขายังได้ชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของการเขียนในสื่อออนไลน์ว่า สื่อออนไลน์ต้องให้ข้อมูลที่มากกว่า เชื่อมต่อกับเว็บอื่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน

ประการที่สอง การเขียนเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง (unique topics) ผู้เขียนสื่อออนไลน์ต้องนำเสนอมุมมองใหม่/ประเด็นใหม่จากเรื่องเดิมที่เคยมีคนเขียนไว้แล้ว เขาเห็นว่า ผู้เขียนสื่อออนไลน์ต้อง ตั้งประเด็นเรื่องที่เจาะจง และชัดเจน (subject-specific angle) อีกทั้งยังต้องเกาะติดประเด็นที่เราสนใจ ทำให้มีข้อมูลเชิงลึก (follow ups) และให้ฝึกตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ที่เป็นข่าวประจำ โดยเขาใจผู้อ่านว่า สนใจเรื่องอะไร ? (advance stories)

สำหรับการเขียนในสื่อออนไลน์ Richard Craig มีข้อเสนอเกี่ยวกับการเขียนจับใจ (hooking) และดึงผู้อ่านให้อยู่กับเรื่องที่เรากำลังเขียน (Keeping Readers) โดยจะต้องปรับจากการเขียนชื่อเรื่องหรือการพาดหัวข่าวที่เน้นความครบถ้วนของเหตุการณ์ (5W+1H) แต่ผู้เขียนต้องตั้งคำถามต่อว่า แล้วอย่างไร ? หรือมีความรู้สึกอย่างไร ? ซึ่งการเขียนในสื่อใหม่จะมีลักษณะของการสื่อสารความรู้สึกที่ผู้เขียนมีต่อเรื่องราวเหล่านั้นมากขึ้น

Craig มีข้อเสนอเกี่ยวกับการดึงผู้อ่านให้อยู่กับเรื่องที่เรากำลังเขียน ดังนี้ ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องเล่าเรื่องจบในโครงเรื่องเดียว (No singles structure) แต่จะใช้คำหลัก (keyword) ที่เราต้องการขยายความ โดยใช้ผู้รับสารคลิกอ่านรายละเอียดต่อไปได้

นอกจากนี้ Craig กล่าวถึงโครงสร้างการเล่าเรื่องในสื่อออนไลน์ว่า ไม่ควรยึดหลักโครงสร้างแบบดั้งเดิมลักษณะพีระมิดหัวกลับ (inverted pyramid) ที่ผู้เขียนมักเล่าเรื่องสำคัญสุดตามลำดับไปยังเหตุการณ์ที่ไม่สำคัญ แต่โครงสร้างในสื่อออนไลน์เขาเห็นว่า ผู้เขียนต้องทำให้ทุกเหตุการณ์มีความสำคัญ และมีหัวข้อเชื่อมโยงไว้ที่ด้านบนของเรื่องให้ผู้อ่านเลือกเนื้อหาแต่ละส่วนได้ตามความสนใจ (Subject heading link)

หนังสือ Online journalism ของ Richard Craig จึงเป็นหนังสือที่สามารถให้ภาพโดยรวมของกระบวนการผลิตสื่อใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนักสื่อสารออนไลน์ต้องมีการปรับรูปแบบการผลิตสื่อที่ตอบสนองต่อลักษณะเฉพาะของความเป็นสื่อออนไลน์ และการปรับตัวทางหลักปฏิบัติทางวิชาชีพของนักสื่อสารมวลชนออนไลน์ ซึ่งต้องใช้เทคนิคด้านการเขียนและการผลิตสื่อออนไลน์ที่จะทำให้สามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ใช้ได้มากยิ่งขึ้น